

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 กำหนดว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 กล่าวถึง ด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ 2 ประการ คือ 1) คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 2) สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดชีวิตภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 2 ประเด็น คือ 1) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 2) การตระหนักถึงหุบปัญหาของมนุษย์ที่หลากหลาย (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีลักษณะข้อจำกัดชัดเจนในการปฏิบัติตน ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย มีข้อจำกัดด้านทักษะการปรับตัว และมีข้อจำกัดหลายประการที่เป็นอุปสรรคในการศึกษา ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาความสามารถ ดังนั้น ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีระบบ ขั้นตอน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาช่วยในการพัฒนาความสามารถของเด็ก กรองทอง จุลิรัชนิกร (2556) กล่าวว่า ความร่วมมือและความเอาใจใส่ของผู้ปกครองมีส่วนสำคัญต่อการฝึกและการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้ปกครองจึงควรได้รับคำแนะนำจากกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ สถาบันราชานุกูล (2559) กล่าวว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ตามสภาพปัญหาและความจำเป็น ฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ นอกจากนี้ กุลยา ก่อสุวรรณ และ ยุวดี วิริยางกูร (2561) ยังกล่าวว่า บุคคลบกพร่องทางสติปัญญา มีความต้องการเหมือนคนทั่วไป และหากได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองเขาจะมีความมั่นใจมากขึ้น

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากการจัดการศึกษาและบริการทางการศึกษาที่ช่วยเหลือเด็กตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก Der-Chung et al. (2014) กล่าวว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสามารถพัฒนาระดับสติปัญญาของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ หากเด็กได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเร็วเท่าใดก็จะเป็นผลดีต่อเด็กมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ ยังเห็นได้ชัดเจนมากกว่าในกลุ่มเด็กที่ผู้ปกครองได้รับการศึกษาน้อย และสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2558) ยังกล่าวว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเป็นระบบการบริการที่จัดให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องหรือเป็นกลุ่มเสี่ยงตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ รวมทั้งวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ตอนต้นทั้งการช่วยเหลือและการป้องกันในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม ตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล โดยอาศัยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการบริการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด

การบริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อคุณภาพเด็กชาวจีน อาจินสมาจาร (2557) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการระบุงการอ้างไว้ การจูงใจ การควบคุม และทำให้เป็นเอกภาพอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในทรัพยากรมนุษย์และวัสดุอุปกรณ์ภายในระบบที่ออกแบบมาเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

รูปแบบเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด เนื่องจากรูปแบบจะช่วยให้การบริหารเป็นระบบ ขั้นตอนชัดเจน เข้าใจง่าย เป็นรูปธรรม และนำไปปฏิบัติได้จริง ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2563) กล่าวว่า รูปแบบเป็นแบบจำลองนวัตกรรมที่สามารถสื่อความหมายสิ่งที่พัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นการทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีความเป็นรูปธรรม James & Barry (2008) กล่าวว่า รูปแบบเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงานที่แสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับ นพพล ฐลีจันทร์ (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด และเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีศักยภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ บุรินทร์ สารีคำ (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน ผลการวิจัย พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ความเป็นไปได้

ในระดับมากที่สุด ความเป็นประโยชน์ในระดับมาก ครู บุคลากร ผู้ปกครอง มีความรู้ความเข้าใจสูงขึ้น เด็กมีศักยภาพสูงขึ้นทุกทักษะ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อระบบฯ อยู่ในระดับมาก

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา เป็นสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยให้แก่คนพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต ในปีการศึกษา 2562 มีเด็กที่มารับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม จำนวน 204 คน มีวิสัยทัศน์ คือ ภายในปี พ.ศ. 2564 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนมีพัฒนาการดี มีคุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งในปีการศึกษา 2561 ที่ผ่านมา พบว่า การบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มยังไม่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะเห็นได้จากผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รายงานประจำปี 2561 มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มยังไม่เป็นระบบ ขั้นตอน ขาดการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา, 2562) และจากการนำคู่มือหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษระยะแรกเริ่ม ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558 ของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษไปใช้พบปัญหา คือ กระบวนการดำเนินงานมีระบบขั้นตอนที่ไม่ชัดเจน เข้าใจยาก นำมาปฏิบัติได้ไม่เหมาะสมกับบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ขาดการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมตามสภาพบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งบุคลากรยังมีการปรับเปลี่ยนเข้าออกตลอดเวลา ส่งผลให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนาไม่เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีจำนวนมากที่สุดในการมารับบริการและเป็นเด็กที่ต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาความสามารถเป็นเวลานาน รวมถึงการฟื้นฟูการทำงานการรับรู้ของสมองเด็กอีกด้วย ซึ่งต้องอาศัยการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่เป็นระบบ ขั้นตอนชัดเจน เป็นรูปธรรม มีเป้าหมายชัดเจน และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำหลักการ แนวคิด การบริหารเชิงระบบ กระบวนการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหลักการและแนวคิดที่เข้าใจง่าย มีระบบ ขั้นตอนชัดเจน เป็นรูปธรรม มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาความสามารถเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีพัฒนาการ ทักษะต่าง ๆ สูงขึ้น และสร้างความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองต่อการบริหารงานฯ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

2.3 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ไปใช้กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

ระยะนี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู จำนวน 10 คน และผู้ปกครอง จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1.1) ครู ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2562 มีประสบการณ์ปฏิบัติงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มาไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 10 คน

1.2) ผู้ปกครอง ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่นำเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มาใช้บริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ปีการศึกษา 2562 และเป็นผู้มารับบริการอย่างสม่ำเสมอติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา จำนวน 10 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันจันทร์ที่ 10 เดือนมกราคม พ.ศ. 2563

4) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ห้องประชุมดอกแก้ว ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

3.2 ระยะเวลาที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษาหาข้อมูลพื้นฐาน องค์ประกอบของรูปแบบฯ

1) ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ และแนวคิดเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การบริหารสถานศึกษา รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ เอกสารรายงานการประเมินตนเอง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการดำเนินงาน สารสนเทศต่าง ๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานองค์ประกอบ ของรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563

3.2.2 ขั้นตอนที่ 2 สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิศึกษาหาองค์ประกอบของรูปแบบฯ

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1.1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ขึ้นไป มีประสบการณ์สอนในสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ หรือการบริหารการศึกษา หรือวัดและประเมินผลการศึกษา หรือการวิจัยและพัฒนา ในสถาบันอุดมศึกษา อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน

1.2) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีวิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนเฉพาะความพิการ 15 ปีขึ้นไป หรือมีผลงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันจันทร์ที่ 3 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

4) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ห้องประชุมดอกแก้ว ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพะเยา

3.2.3 ขั้นตอนที่ 3 ยกร่างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

1) แหล่งข้อมูล ได้แก่ (1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และแนวทางการบริหารงานฯ จากการจัดสนทนากลุ่มครูและผู้ปกครอง (3) ข้อมูลพื้นฐานองค์ประกอบของรูปแบบฯ จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (4) องค์ประกอบของรูปแบบฯ ข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ร่างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันที่ 4 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 19 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563

3.2.4 ขั้นตอนที่ 4 สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1.1) ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน

1.2) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ขึ้นไป มีประสบการณ์สอนในสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ หรือการบริหารการศึกษา หรือการวิจัยและพัฒนา ในสถาบันอุดมศึกษา อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน

1.3) ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป มีวิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ 10 ปีขึ้นไป และมีผลงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน

1.4) รองผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาโท มีวิทยฐานะ รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์บริหารงานกลุ่มบริหารงานวิชาการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ 5 ปีขึ้นไป และมีผลงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน

1.5) ครูการศึกษาพิเศษ ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาโท มีวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์สอนในสถานศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษ 10 ปีขึ้นไป เป็นครูสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน

1.6) ครูกายภาพบำบัด ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาโท มีวิทยฐานะ ครูชำนาญการ มีประสบการณ์สอนในสถานศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษ 10 ปีขึ้นไป เป็นครูสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน

1.7) ผู้ปกครอง ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นผู้ที่นำเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษอย่างสม่ำเสมอติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า 2 ปีการศึกษา จำนวน 1 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันศุกร์ที่ 20 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563

4) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ห้องประชุมดอกแก้ว ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

3.2.5 ขั้นตอนที่ 5 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

1) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 10 คน ครู จำนวน 10 คน และผู้ปกครอง จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ปีการศึกษา 2563 โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1.1) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีคุณสมบัติมารับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จำนวน 10 คน

1.2) ครู ที่มีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 10 คน

1.3) ผู้ปกครอง ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มารับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จำนวน 10 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ. 2563 ถึง วันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2564

4) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

3.3 ระยะที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ไปใช้กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น

ระยะนี้เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มฯ ไปใช้กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น ๆ

1) แหล่งข้อมูล/กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน และครู จำนวน 100 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ปีการศึกษา 2563 ในภาคเหนือ โดยเลือกมา 10 จังหวัด โดยมีเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

1.1) พิจารณาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ที่มีบริบทใกล้เคียงกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ทั้งหมด 10 แห่ง ที่มีคุณสมบัติเป็นศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด เหมือนกัน ไม่ใช่ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา เป็นศูนย์การศึกษาพิเศษ

ประจำจังหวัด ที่มีการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ที่มีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตัวตน ณ วันที่ให้ข้อมูล ซึ่งไม่ใช่ผู้ที่รักษาการแทน เป็นศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ยินดีและสนใจในการให้ข้อมูลตามแบบสอบถามความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบฯ ไปใช้

1.2) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ทั้ง 10 แห่ง จำนวน 10 คน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น ๆ แห่งละ 10 คน จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 110 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบฯ ไปใช้กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น ๆ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย วันที่ 1 ถึง 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2564

4) ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย แพร่ ลำพูน ลำปาง น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก เพชรบูรณ์ พิจิตร และสุโขทัย

4. ประโยชน์ของการวิจัย

4.1 ได้รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ที่ใช้พัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้มีความสามารถที่สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ภาควิชาการศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

4.3 รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษไปสู่การปฏิบัติ

4.4 กระบวนการวิจัยรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษประเภทอื่น ๆ ได้

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ชุดขององค์ประกอบของการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และเพื่อสร้างความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองต่อการใช้รูปแบบ มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ดังนี้

5.1.1 องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ หมายถึง การนำหลักการและแนวคิดการบริหารเชิงระบบ กระบวนการบริหารวงจรกิจคุณภาพของเดนมิ่ง และการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

5.1.2 องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ หมายถึง ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้น เมื่อนำรูปแบบไปใช้ในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองหลังการใช้รูปแบบ

5.1.3 องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรต่าง ๆ ที่สนับสนุนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ 4) ด้านการบริหารจัดการ

5.1.4 องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินงาน 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุง แก้ไข

5.1.5 องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต หมายถึง ความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองหลังการใช้รูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

5.1.6 องค์ประกอบที่ 6 ข้อมูลป้อนกลับ หมายถึง การนำข้อมูลจากการดำเนินงานของรูปแบบที่จะนำไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5.2 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หมายถึง การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือและพัฒนาความสามารถเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

5.2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป หมายถึง การใช้เทคนิค วิธีการ กระบวนการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การซักประวัติ การทำสังคมมิติ การเยี่ยมบ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามาใช้ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจในการวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

5.2.2 คัดแยกประเภทความพิการ หมายถึง การประเมิน ทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูล โดยครูผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ดำเนินการคัดกรองของกระทรวงศึกษาธิการหรือนักสหวิชาชีพ เพื่อระบุหรือแยกกลุ่มตามลักษณะความพิการเป็นรายบุคคลของเด็ก โดยใช้แบบประเมินและคัดกรองประเภทความพิการของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบประเมินของนักสหวิชาชีพ

5.2.3 ประเมินความสามารถพื้นฐาน หมายถึง การใช้เทคนิค วิธีการ กระบวนการ ประเมิน ให้ทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อค้นหาจุดเด่น จุดด้อย โดยเปรียบเทียบกับพัฒนาการตามวัยของเด็กทั่วไป ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการวางแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ และพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ทักษะการรับรู้และแสดงออกทางภาษา ทักษะทางสังคม และทักษะทางสติปัญญาหรือเตรียมความพร้อมทางวิชาการ

5.2.4 จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หมายถึง กระบวนการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยการประชุมผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักสหวิชาชีพ ผู้ปกครอง เพื่อวางแผนการให้บริการ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ในการพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

5.2.5 บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา หมายถึง การจัดหาเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาขึ้นหรือดัดแปลงจากที่มีอยู่เดิมนำมาผลิตเป็นอุปกรณ์หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อนำมาพัฒนาความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

5.2.6 ให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม หมายถึง วิธีการ เทคนิค กระบวนการตามหลักวิชาการที่ครู นักสหวิชาชีพ นำมาใช้เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถและการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ ทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ทักษะการรับรู้และแสดงออกทางภาษา ทักษะทางสังคม และทักษะทางสติปัญญาหรือเตรียมความพร้อมทางวิชาการ

5.2.7 จัดประสบการณ์ที่บ้านโดยครอบครัว หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยฝึกทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ทักษะการรับรู้และแสดงออก ทางภาษา ทักษะทางสังคม และทักษะทางสติปัญญาหรือเตรียมความพร้อมทางวิชาการ ที่บ้าน โดยบูรณาการกับกิจวัตรประจำวันของเด็กตามที่วางแผนร่วมกับครู นักสวิชาชีพ และมีการนิเทศ ติดตามจากครูและนักสวิชาชีพของศูนย์การศึกษาพิเศษ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อพัฒนา ความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

5.2.8 สนับสนุนช่วยเหลือโดยชุมชน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริม ให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้รับการพัฒนาโดยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสำนักงาน เทศบาล ในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ โดยส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลในชุมชนมีเจตคติที่ดีต่อเด็ก และครอบครัว สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลือ อื่นใดทางการศึกษา ฝึกทักษะ บำบัดฟื้นฟูเด็กร่วมกับผู้ปกครองเด็ก ครู นักสวิชาชีพ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กที่มี ความบกพร่องทางสติปัญญา

5.2.9 ประเมินความก้าวหน้า หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าด้านพัฒนาการ ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ครู นักสวิชาชีพ และผู้ปกครองเด็ก ร่วมกันประเมิน ความก้าวหน้าระหว่างการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็ก โดยใช้แบบประเมินความก้าวหน้า และครู นักสวิชาชีพ เก็บรวบรวมข้อมูลนำมาสรุปความก้าวหน้าของเด็ก และการใช้ แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รายงานความก้าวหน้าโดยผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วม ในการประเมินผลและร่วมตัดสินใจในการทบทวนและปรับแผนให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง กับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็ก ประเมินเพื่อทบทวนและปรับแผนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง หรือทุก 6 เดือน

5.2.10 นิเทศติดตาม ประเมินผล และส่งต่อ หมายถึง กระบวนการกำกับ ดูแล การดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม โดยคณะกรรมการนิเทศติดตาม ประเมินผล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ ครู และนักสวิชาชีพ ดำเนินการนิเทศติดตาม ประเมินผล ครูและนักสวิชาชีพ เพื่อให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ในการจัดประสบการณ์และบริการแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้ได้รับการพัฒนา ความสามารถ ตรวจสอบการจัดบริการให้เป็นไปตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การจัดโปรแกรม การได้รับและใช้สื่อสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใด ทางการศึกษา รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และครู นักสวิชาชีพ ส่งต่อเด็กให้ได้รับบริการ

ที่เหมาะสมทั้งทางด้านการศึกษา การแพทย์ การอาชีพ การสังคมสงเคราะห์ ทั้งภายในและภายนอก ศูนย์การศึกษาพิเศษ

5.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจน ในการปฏิบัติตน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย อย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้าน ทักษะทางสังคม หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย อายุระหว่าง 3 ถึง 6 ปี ได้รับการตรวจวินิจฉัยจากแพทย์ และมารับบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

5.4 ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา หมายถึง สถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษา นอกกระบบหรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษา อบรม แก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากร และชุมชน รวมทั้งการจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนด ในประกาศกระทรวง ให้บริการผู้พิการครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพะเยา

5.5 ความสามารถเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนน ความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งพัฒนา 6 ทักษะ ได้แก่ ทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ทักษะการรับรู้และแสดงออกทางภาษา ทักษะทางสังคม ทักษะทางสติปัญญาหรือเตรียมความพร้อมทางวิชาการ และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในระดับคุณภาพมากขึ้นไป หรือมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ที่กำหนดไว้ในแผนการสอนรายบุคคลที่เกิดจากการบริหารงาน การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

5.6 ความพึงพอใจ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินความคิดเห็นหรือความรู้สึก ทางบวกของครูและผู้ปกครอง ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา อยู่ในระดับมากขึ้นไป หรือมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพะเยา

5.7 ความเป็นไปได้ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสอบถามความเป็นไปได้ โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครู ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 10 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเชียงราย แพร่ ลำพูน ลำปาง น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก เพชรบูรณ์ พิจิตร และสุโขทัย อยู่ในระดับมากขึ้นไป หรือมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ในการนำรูปแบบการบริหารงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไปใช้

5.8 ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอื่น ๆ หมายถึง สถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด เชียงราย แพร่ ลำพูน ลำปาง น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก เพชรบูรณ์ พิจิตร และสุโขทัย